

Рецензия

за конкурс за академична длъжност „доцент“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, по ПН 1.2. Педагогика (Педагогическа социология, Социална адаптация и дезадаптация), обявен в ДВ бр, 22, 16.03. 2021 г., за нуждите на ФП, СУ „Свети Климент Охридски“

Автор на рецензията: проф. д-н Янка Мерджанова, СУ „Св. Кл. Охридски“, ФП, Катедра Дидактика

Общи данни за конкурса и процедурата: обявеният конкурс е базиран на *достатъчен брой задължителни академични часове по профила на конкурса: 280 ч. лекции /560 приравнени към упр./, като 80 от тях са по задължителни дисциплини бакалавърско равнище:* („Педагогическа социология“ в специалност педагогика редовно и „Общество и образование“ в специалност неформално образование редовно и задочно); **150 ч. са по избираеми дисциплини бакалавърско равнище:** „Общество и образование“ за специалност социални дейности редовно и задочно, „Социална адаптация и дезадаптация“ за специалностите педагогика и неформално образование редовно и задочно;/ **50 ч.** са задължителни дисциплини на магистърско равнище: „Образование и общество“ в МГ КОИМНО И МУОНО и „Мениджмънт на стреса“ в МГ „Образователен мениджмънт“. В конкурса участват и **220 ч. упражнения** по тези дисциплини. Процедурата е законово-съобразна и преминава през всички етапи до настоящото второ заседание на научното жури.

Представяне на кандидатите: единствен кандидат по конкурса е гл.ас. д-р Силвия Върбанова. Тя си е извоювала име на вдъхновен, вечно млад търсец дух, компетентен и отзивчив преподавател, директен и принципен колега, с позитивна и конструктивна развиваща нагласа при поставяне и разрешаване на всички проблеми и предизвикателства в съвременните университети. 1981-82 г. е работила като преподавател в Института за начални учители Шумен, от 1983 г. е преподавател в СУ, а от 1989 г. гл. асистент. 2005 г. защитава докторска дисертация по педагогическа социология. Гл. ас. Върбанова е органична част и един от стожерите на лекционния модул по Педагогическа социология както във Факултета по педагогика, така и извън него. Отдавна тя е ценен кадър, разпознаваем титуляр и автор, търсен експерт, консултант, сътрудник в областите на компетентност, които си е извоювала.

Научна продукция: документацията представя едно богато творчество: за рецензиране са класифицирани 20 труда общо, като от тях 15 на български, 5 на английски език: 2 монографии, 3 студии, 3 статии в реферирани в международни бази данни списания; 9 в нереферирани с рецензиране; 3 учебни пособия. Като количество – достатъчно. Какво показва *качествената оценка?* Тя *мултиплицира броя заради богатството, разнообразието и многопосочността на авторските разработки.*

Специално внимание заслужава хабилитационният труд – монография „Индивидуалността в огледалата на постмодерното време“. Несъмнено проблемната област е между-, интер- и транс-дисциплинна с цялото богатство на пресечни точки, нюанси и възможни все предизвикателни и достатъчно значими избори, които би направил един изследовател. Това е едно от обясненията за дългогодишната вариативна работа на гл.ас Върбанова върху темата. Пътят, вариантът, който тя е избрала за

структуриране на логиката на проблематиката, за дизайн на теоретично-емпиричното си изследване са и надеждни, и информативни, и проблемни, и интересни, и резултатни, и ефективно осъществени. Изследването ще намери своето място в спектъра на подобни и класически, и по-нови, и бъдещи проучвания в тази област. *Съдържателна оценка:* Монографията проблематизира последователно в отделните си части Постмодерното време в разнообразни ракурси – от историко-хронологичния до аперспективния, с последиците и отраженията им върху обитаващите ги; проблематизира Идентичността в „развитийността ѝ“, в динамиката ѝ, в едновременните ѝ непредсказуемост, и устойчивост, в индивидуалността и в уникалността ѝ; проблематизира социалната адаптация и дезадаптация в контекста на социализацията от постмодерната епоха; проблематизира факторите им – в съчетаване и в противоречивост; проблематизира резултатите от реализираната емпирия – и като научно-приложно продължение на установена мощна традиция в изследване на младежката идентичност, и като заявка за преосмисляне и нови посоки, в съответствие с новите проявления и оценки на феномените. Получило се е богато, щедро на смисли съчинение, извиращо от познаването и авторското компетентно позоваване и ползване на представителна и значима библиографска база от интердисциплинните и специфични полета на човешкото познание, интересувачи се от различни ракурси от идентичността, човека, социалния контекст. Структурата на труда е овладяна и се отличава с определен стремеж към семплост и подреденост, организиран около основната логика на автора – постмодерна епоха, идентичност, емпирично изследване, фактори на социализация и социална адаптация-дезадаптация. Емпиричното изследване е с ясна и прецизна постановка, организирано и реализирано стилно, информативно представено за читателя.

Стилът на автора е определено негов – автентичен и авторски – т.е. тук тавтологията е нарочна – преимуществена необходимост и качествена отлика като марка и маркер за текста на Силвия Върбанова, които го обо-значават като негово същинско име. **Монографията ще бъде разпознаваема с нейното си име и тази ѝ автономност ѝ е дадена от качеството на съ-творяването от нейния родител – автора.**

Останалите основни публикации на автора дават своите *значими приноси през годините както в полето на Педагогическата социология, така и в специфичната област на сложни процеси и феномени в Социалната адаптация и дезадаптация на младите хора – чрез, но и вътре, и въвн от образованието; както и по стратегически и конкретни въпроси на практиката на съвременното обучение.* Независимо, че проблемите се преплитат по неповторим начин, *могат да се обособят три относително самостоятелни групи, преимуществено свързани с едната или другата или третата сфера на изследвания.*

Трудове в полето на Педагогическата социология: 1, 2, 3, 4, 5, 10, 12, 13, 15. Трудове в полето на Социалната адаптация и дезадаптация: 1, 7, 8, 14, 15, 16. Още с монографията си за неравенствата и различията в образованието Силвия Върбанова заяви своя проникновен усет, амбициите си да изследва продължително, задълбочено феномените, които я интересуват, за да им остави време да разкрият възможно в най-голяма степен богатството и нюансите на зависимостите и отношенията помежду им. На практика, независимо че емпиричните изследвания на Върбанова обемат определени конкретни времеви периоди, всички нейни теоретически постановки, всичките ѝ анализи и прогнози са всъщност свидетелство за едни лонгитюдни теоретико-анализаторски процедури, които проследяват далеч назад във времето и екстраполират още по-далеч напред. **За мен това е най-отличителна марка на изследователя и автора Върбанова** – и когато изследва социализацията по принцип, и отношенията родители-деца, и медии, и училищна среда-съученици-учители, и приятели; и взаимодействието като тях като

поява на вторични и третични фактори, обуславящи сложните „ефекти“ – адаптация-дезаптация – не поотделно, а като една необходима конюнктивно-апликативна цялост. Бих си позволила една аналогия и метафора по отношение на изследователската характерология на гл. ас. Д-р Върбанова – търпение, притаяване, наблюдателност, свръхнапрежение до изчакване на точния момент на „проблясването и хващането“ на търсения белег, жест, потрепване на изследваното – така както ловуващото издебва улова си /нека аналогията да е с рибаря и златната рибка – много са златоперките в мрежата на авторката Върбанова/. Бавно и с търпение списвани текстове, с като че ли безкрайни изчаквания и връщания отново и отново към направеното, анализираното, написаното и техните корекции, за да се достигне до това относително устойчиво ниво на убеденост, че максимално са достоверни.

Трудове в полето на Педагогиката – теория и практика на обучението: 6, 9, 10, 11, 17, 19, 20. Може спокойно заглавието на последното пособие, изт. 20, да е епитафия на творчеството на Върбанова в този сектор – „приключението обучение“ – отворено, несвършващо, винаги ново, провокативно и с провокация поднесено на специалиста и на читателя. Компетентно разработени проблеми на преподаването, на адаптирането на ученици и студенти, на оценяването в обучението, на професионалното прегаряне, на подпомагане на мениджърите в професионалната им дейност и напредък.

Научни приноси в професионалното дело на кандидата: те са и на теоретическо, и на приложно равнище в областта на Педагогическата социология и на Социалната адаптация и дезаптация като силно взаимодействащи си полета:

1. *На макро педагого-социологическо равнище са анализирани и прогнозирани състоянията и сложните процеси в социалната сфера и в съвременното образование при тяхната взаимна корелация и с проявления на най-горещите проблеми на съвременността – равенство и образование, дискриминация и образование, адаптация-дезаптация и образование, основните фактори и тяхната отговорност – семейство, връстници, училище, медии, социална и обществена среда /4, 1, 2/.*
2. *Систематизирани и пре-осмислени теоретически постановки от различни интердисциплинни полета; от различни научно-изследователски парадигми; от различни изследователски епохи – за човешката/младежката идентичност. Предложена е адаптирана авторска концепция за идентичността с център индивидуалността, детерминиран от характеристиките на постмодерната епоха.*
3. *Направен е многопластов прочит на постмодерното време като качествено нова социална жизнена ситуация с нейните противоречиви и ярки последици върху развитието на човека – от историко-хронологичния до аперспективния ракурс. В тази социална среда се поставят, интерпретират и дават решения за ключови въпроси на съвременното Образование – социално равенство, дискриминация, социализиращи процеси в училище, десоциализиращи фактори /2, 10, 12, 13, 15/.*
4. *Осъществени множество емпирични изследвания с адаптиран научно издържан инструментариуми в различни сектори на педагогическата социология. Кръстосаните богати анализи и преценки, кумулативно и акумулативно надграждащи се през годините, допълват научно-приложното познание за човешката идентичност и динамичните процеси на социализацията. Вписвайки се в традицията, прокарват перспективи на индивидуалната и общностна еволюция /1, 2, 3, 4, 5 и др./.*
5. *На базата и на теоретическите анализи, и на емпиричните резултати, са очертани проблемни вариативни перспективи за естественото развитие на идентичността-индивидуалност, активно взаимодействайки с факторите на влияние от социалната*

среда (семейство, връстници, училище, медии) в тяхната разноречивост и динамика - като социализиращи, адаптиращи, дезадаптиращи /3, 4, 5/.

6. На теоретично и практико-приложно равнище са разработени модели за обучение и адаптация в образователна среда – и за ученици, и за студенти /изт. 8 и 7/; както и в професионална среда за мениджъри в контекста на професионалното натоваване и „прегаряне“ /18, 19/.

Но колегата има съществени приноси и в областта на Педагогиката, по-специално теорията и практиката на обучението /изт. 4, 5, 6, 9, 10, 11, 17, 20/: разработени стилове на учене, иновативни моменти в лекцията и в оценяването в учебния процес, свързаността между формалното и неформално образование.

Научно-изследователска и проектна, консултантска дейност: кандидатът е един изключително любопитен и същевременно подозрителен изследовател. Съчетанието на тези две опции превръща гл.ас. Върбанова в автентичен действителен търсач на педагогическото и социалното По-знание. Богата **проектна дейност**, многогодишна: 9 национални и международни проекта. Богати разностранни международни контакти: десетки държави – и като преподавател Еразъм, и като учител на студенти по програма Еразъм. Множество обучения и квалификации на разнообразни клиентски групи от всички равнища на образованието и професията като **експерт и консултант**: Член на редколегията на сп. Управление на средното образование, на сп. Управление на висшето образование. Консултант в Център „Медицински хоризонт“; от 2006 г. насам учител в множество курсове и тренинги.

Преподавателска дейност: любим, търсен, избран, респектиращ преподавател – тези характеристики на гл.ас. Върбанова се преоткриват и в мненията на колегите ѝ, и в оценките на студенти, и в завоювания авторитет в университетската и извънуниверситетска академична общност. Преподавателската ангажираност на кандидата съвпада изцяло с часовете по справката на конкурса, тъй като гл.ас. Върбанова е щатен преподавател в структурното звено, заявител за доцентура. Но трябва да се отбележи, че курсът „Социална адаптация и дезадаптация“ е избираема дисциплина, но от години редовно събира внушителен брой студенти, гл.ас-д-р С. Върбанова непрекъснато актуализира и задълбочава както проблематиката, така и вариантите на работа, така че в крайна сметка дисциплината функционира като задължителна, неизменна, макар и с формален статут на „избираема“. Резултатите от атестационните оценки на колегата по правило са едни от най-високите по параметъра „студентско мнение“. Това само по себе си свидетелства за качеството на труда и академичния професионализъм на кандидата. Същото се отнася и за избираемите дисциплини при магистри „Образование и общество“ и „Мениджмънт на стреса“. *Съвкупната преподавателска заетост на кандидата (280 ч. лекции и 220 упр.) е изцяло по профила на конкурса.* Обучил е 17 чуждестранни студенти по програма Еразъм по Социална адаптация и дезадаптация и по Образование и общество. Бил е Еразъм преподавател в Порто, Португалия по Социология на образованието с над 250 студенти.

Научно ръководство: гл.ас. д-р Върбанова е търсен ръководител за дипломни работи на бакалавърско и магистърско равнище. Кандидатът е ръководил *над 50 дипломанта* – с мъдрост, вещина, екстравагантност. Внушителен брой, не само успешно защитили, но забележимо израстващи в образователно, професионално и изследователско отношение в процеса на взаимодействие с научния си ръководител. **С нетърпение очаквам като доцент, Силвия Върбанова да се заеме бързо и неотложно**

с подготовката и ръководството на докторанти по тези актуални и бъдещи направления в педагогическата наука и социалното познание въобще.

Цитирания: отдавна Силвия Върбанова е доказал себе си автор, наложил името си като едно от най-ползваните в научната общност заради ценните идеи, великолепни трудове и концептуална определеност и продуктивност. Представят се внушителен брой цитирания с удостоверение от УБ – 59 в международни бази данни. Отделно в справката за наукометричните показатели са описани надлежно 61 цитирания в *нереферирани списания с рецензиране* и 16 цитирания в *монографии и томове с рецензиране*. Сами по себе си цифрите говорят за разпознаваемостта и ценността на научната продукция на кандидата.

Бележки и въпроси: разкошната и средищна за много социални науки проблематика може да бъде пресечена също така с множество изследователски различни траектории. Затова и всяка една от тях може да предизвика и множество въпроси. Поставените тук са родени от пълното доверие в компетентността и отворения изследователски мироглед на автора, който ще им отговори чрез бъдещите си трудове в момент и етап, когато сметне за удачно.

1. Могат да се подсилят проспективните, екстремолативните акценти в хабилитационния труд, да се подчертаят различните възможни перспективи на проблемите в развитие в бъдеще, след „постмодерността“. **Би било много ценно да разберем авторската позиция относно стадия на постмодерността – къде се намираме сега? В края, в средата, изживяваме я, изживяна е, в глобалната епоха доизживяваме постмодерната си същност? В какво отношение се намират реалностите и понятията – „постмодерно-глобано“? (към първа част на монографията)**

2. В края на хабилитационния труд, след емпиричното изследване на статусите и анализа на факторите за социализация, адаптация и дезадаптация, би ли могло да се очертаят и емпирично откритите доказани „по-вероятни“ варианти на развитието на индивидуалността в бъдеще?. **И да се отговори на въпроса –кои от факторите са, според автора, водещи в сегашната и бъдеща социална ситуация – въпрос като към надежден футуролог?**

Изрично отбелязвам, че въпросите са породени от любопитството и потребността да чуя компетентното мнение и позиция на автора като анализатор, критик и прогностик на процесите.

Заключение: Кандидатурата на д-р Силвия Върбанова и процедурата по конкурса, осъществена от ФП, съответстват на наукометричните критерии и показатели, както и на всички изисквания на ЗРАСРБ.

Аргументирайки се със съдържателните характеристики и достойнства на публикационната продукция на кандидата, на изключително актуалната и перспективна проблематика, на реализираните стойностни научни приноси, на автентичността на авторския дългогодишен професионален преподавателски и научно-изследователски опит, с убеденост предлагам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват „за“ въвеждане на гл.ас. д-р Силвия Върбанова в академична длъжност „доцент“ /растеж на място/ по ПН 1.2. Педагогика (Педагогическа социология, Социална адаптация и дезадаптация) за нуждите на ФП на Софийския университет. **Това е една изключително необходима и дълго очаквана процедура от цялата факултетска общност.**

Кандидатът гл.ас.д-р Силвия Върбанова е кадър, чийто потенциал тепърва ще (се) разгръща в много посоки, за да умножи делото (си)дотук, подпомагайки личностите и добавяйки нови хоризонти за една модерна школа в областта на Педагогическата социология като синергетизиране на потоците обществени и образователни процеси и фактори (множествените огледала), съз-даващи и от-веждащи Човека – идентичен на себе си и в Индивидуалността, и в Родовостта, в неразмития кристален Образ на Бъдещето. Тъкмо Енергията и Духът, въплътени и струящи от цялостното дело на кандидата и извън регламента на оценка на овеществените деяния и приноси, уверяват и доверяват в най-голяма степен ценността и стойността на персоналната и институционална заявка по настоящия конкурс.

09.07.2021 г.
София

Автор на рецензията:.....
(проф.дпн Янка Мерджанова)